Рік IX. Р. 1900 кн. I. Т. XXXIII.

33

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакциєю

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŚKYJ.

IX Jahrgang. 1900, I B. B. XXXIII.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Вийшло 8. (20) I. 1900.

Рік IX. Р. 1900 кн. I. Т. XXXIII.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяцї під редакциєю

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŚKYJ.

IX Jahrgang. 1900, I B. B. XXXIII.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Вийшло 8. (20) I. 1900.

ЗМІСТ XXXIII ТОМУ.

1. Бронзові мечі з Турецького повіту (Галичина) (з рисунком), подав Михайло Грушевський . с. 1—4
2. *Про наголос в українсько-руській мові, студия д-ра Володимира Охримовича (далї буде) . с. 1—64
3. Варияпти на декотрі Шевченкові твори, подав Олександер Кониський . . . . с. 1—16
4. Miscellanea: а) Замітка про гетьмана Сагайдачного О. Щуровського; б) Як австрийський уряд був зацікавив ся Бойками, под. В. Гнатюк; в) Петро Лашкарьов (некрольоґ) і г) Митрофан Дикарів (некр. звістка) М. Грушевського . с. 1—6
5. Наукова Хроніка: 1) Огляд західно-европейської лїтератури по культурній і полїтичній історії, історії лїтератури й штуки за 1898 р., подає др. М. Кордуба — III. Нові часи; 2) Огляд часописей за 1898 р.: Часописи видавані по-за Україною . с. 1—54
6. Бібліоґрафія (рецензиї й справозданя, зміст на с. 45) с. 1—46
7. З Товариства (вересень—грудень 1899 р.) . . с. 1—5

В сю книжку перенесені материяли призначені для відділів Н. Хроніки і Бібліоґрафії томів XXXI і XXXII; се, як також потреба випустити скорше другу половину рефератів призначених на київський археольоґічний з'їзд (в т. XXXV і XXXVI) прискорили вихід т. XXXIII і XXXIV против звичайного.

Реферати призначені на київський археольоґічний з'їзд означені зьвіздкою *).

Inhalt des XXXIII Bandes.

1. Bronzene Schwerte aus d. Bez. Turka (Galizien), von Michael Hruševśkyj . . . . . S. 1—4
2. *Über das Accent in der ukrainisch-ruthenischen Sprache, Untersuchung, von Dr. Vladimir Ochrymovyč (Fortzetzung folgt) . . . . . S. 1—64
3. Varianten zu einigen Gedichten Ševčenko's, mitgetheilt von Alexander Konyśkyj (Fortzetzung folgt) . S. 1—16
4. Miscallanea . . . . . S. 1—6
5. Wissenschaftliche Chronik: 1) Übersicht der wissenschaftlicher Literatur auf dem Gebiete der politischen, Kultur-, Literatur- und Kunstgeschichte im J. 1898, von Dr. M. Korduba — III. Neue Zeit; 2) Übersicht der Zeitschriften für das Jahr 1898 (Schluss) . S. 1—54
6. Bibliographie . . . . . S. 1—46
7. Berichte über die Thätigkeit der Gesellschaft (September—December 1899) . . . . . S. 1—5

Inhalt voriger Bände siehe letzte Seiten des Buches.

*) Die für den Kijever Archäologen-Congress bestimmten Referate sind mit einem Sternchen bezeichnet.

гурток непослїдних поетів. Тут згадує автор про його заходи коло видаваня українського додатку до „Отечественныхъ Записокъ“ та про видане „Ластівки“. Смерть захопила Гребінку серед видавання своїх писань. На останку застановляє ся автор над тою проявою, що українські письменники рідко здобували собі славу творами в московській мові; ся доля постигла не лиш Гребінку, але також і Квітку, ба навіть самого Шевченка. Инакше було з Гоголем і порівнаннєм його з Гребінкою закінчує свою статю автор. *С. Гн.*

Этнографическіе Матеріалы, собранные въ Черниговской и сосѣднихъ съ ней губерніяхъ. Томъ III. Пѣсни. (Видав) Б. Д. Гринченко. Приложеніе къ N. XI—XII „Земскаго Сборника“ 1898 года. Чернигів, 1899 ст. XXII+767 великої 8°.

Українські пісні звернули на себе увагу здавна, бо ще на початку нашого віку, тож і не дивниця, що ними заінтересували ся і видавали їх в окремих збірках не лише самі Українцї (Максимович, Лукашевич, Метлинський, Чубинський, Кулїш, Рудченко, Антонович, Драгоманів, Головацький, Купчанко, Врабель), але й найблизші наші сусїди Росияне (Цертелев, Срезневский, Воллан, Довнар-Запольский) та Поляки (Паулї, Вацлав з Олеська, Кольберґ). Деякі з тих збірників дійшли до величезних розмірів (Головацького, Чубинського), одначе пісенного народнього материялу не вичерпано в них зовсїм. Доказом того служать не лише меньші збірки, в яких побіч вариянтів найде ся все щось нове, але й теперішнїй великий збірник Грінченка, якого заголовок наведено висше. В сей збірник увійшли пісні записувані всякими людьми в кількох ґуберніях; найбільше пісень доставили видавцеви записки В. А. Заблоцького, студента, що помер в молодому віцї на сухоти (в його рукописї було 586 пісень, з чого надруковано тепер 280) і рукопись невідомого записувача, в якій було 387 пісень, з чого надруковано 74. Крім того надруковано тут 249 пісень з записів самого видавця, 109 з записів М. Коцюбинського, 93 Кравченка, 174 Ромашкевича, 376 Степаненка, 90 Гаврилея і т. д. Усїх нумерів надруковано 1704, з вариянтами 1937. Що ударяє в збірнику в очи, то значне число зовсїм нових пісень, недрукованих ще нїде. Се й може послужити новим доказом, що пісня між народом, як така, нїколи не гине. Може бути, трафляють ся в нїй красші і слабші периоди — як то буває і в письменній лїтературі, що так званий „золотий вік“ письменства лиш деколи з'являєть ся — та всеж повне вичерпане народньої поезиї не може нїколи наступити. Давнї обставини житя народ забуває, а з ними забуває також пісні, що повстали посеред тих обставин; тим треба поясиити факт, що нинї не

тілько не творить народ вже історичних дум, але й слабо де їх співає; те саме дотикає також таких пісень, як чумацькі (їх в збірнику 10), бурлацькі (в збір. 3), розбійницькі (в збірн. 3) й иньші. За те нові обставини змушують народ творити і співати пісні відповідно до нових змін. Тим способом повстають пісні приладжені до теперішнього житя, між якими особливу увагу звертають на себе пісні суспільного і політичного змісту.

Систематика пісень в збірнику д. Грінченка не нова; він пішов за тою, яку 1876 р. вироблено в Юго-Запад. Отдѣл. Географическаго Общества. Наслідком того розпадають ся у нього пісні на такі розділи: I. Пісні культу і періодичні. Сї ділять ся знов на: Колядки, Щедрівки, Веснянки, пісні Русальні, Троєцькі, Петрівські, Купалові, Поліьницькі, Гребовицькі, Косарські, Жнивові і Псальми. II. Пісні особистого житя (любовні). III. П. житя родинного — до чого втягнено також весїлє. IV. П. житя економічного і станового. V. П. житя політичного. VI. Сатира і жарт. Розумієть ся, що сьому поділови — як зрештою і кождому иньшому — можна би і не одно закинути; та на поділї залежить мало, а головна річ в тім, щоб збірник був як найлекший до перегляду; збірник д. Грінченка власне такий і се належить з признанєм піднести.

Дуже похвальною прикметою збірника треба признати й те, що видавець подавав усюди паралелї друкованих уже пісень, хочби вони були навіть найдальшими варіянтами. Вправдї задля браку відповідної бібліотеки в місци мусїв видавець обмежити ся на самі українсько-руські збірки, одначе і те богато значить, коли зважимо, що деякі виданя, якими видавець користував ся, стали деинде бібліоґрафічною рідкістю; лекше проте буде у великих університетських бібліотеках доповнити паралелї з чужих збірок, ніж українсько-руських, яких там і на лїк не найшов би (хіба найновійші).

Вартість збірника підносить ще досить повний показчик книжок і периодичних видань, в яких друковано українські пісні взагалї і весїльні пісні та описи весїль з окрема. До перших зацитував видавець 318 творів; з того видно найлїпше, як пісенна лїтература народня у нас змогла ся. Розумієть ся, що в показчику не одно ще пропущене, чого автор не міг дістати, нпр. старші галицькі та буковинські виданя, або також угро-руські.

Як видно, то щораз більше зближаєть ся той час, коли у нас буде можна приступити до критичного, наукового виданя корпуса українсько-руських пісень. До того треба одначе, щоби дальші провірки варіянтів уже знаних пісень і записи нових не відбували ся за помочию любителїв народньої словесности, але фахових етноґрафів; тодї не тільки звер-

неть ся увагу на не одно таке, на що доси не зважано, але й збереть ся немало місцевих характеристичних прикмет, що для науки будуть не маловажні Я піднесу тут тимчасом лиш дві річи, які впливають шкідливо на наші збірники пісень. Перша річ — се мала увага для диялєктів при записах і непостійна та недокладна правопись. Через маловаженє диялєктів ми не знаємо їх доси докладно і не маємо їх наукового оброблення. Через постійну і недокладну правопись доходимо до того, що не знаємо, як властиво певний вираз треба читати; так пр. у збірнику Грінченка читаємо: другее, сіе, срибранее, сидлае — значить букву *е* треба тут читати подвійно, раз як *е*, другий раз як *є*, головно на кінци; але чи можна те *е* читати як *є* в таких виразах: жалуйте мене, будете і т. д. Таж тоді вийде з українського слова нечувана форма! Такий самий клопіт з буквою і; воно в нас двояке, тверде і мягке, але в збірнику не значить ся сеї ріжниці, пишеть ся тому: срибранее, сидлае, пойиду, сіе, зирок, пид, малійи, йійи і т. д. Друга така річ — се недокладности в самому записуваню слів пісень, в наслїдок чого пропускаєть ся нераз слова, реченя, затемнюєть ся їх і т. д. Возьмім нпр. пісню N. 189: Треба ново весты, | Якъ виночокъ плесты. | Выступъ, выступъ, | Конь урадовенькый, | Выведь, выведь | Танець по нимецькый! | Йа наломы лому — | Сухого деревця, | Йа навары борщу, | А въ тымъ бóрщу суха жаба. | А хто його буде йивъ? | Пісня повинна виглядати так:

Треба ново вести, як віночок плести.
Йа (або ой, та) виступ, виступ, конь урадовенький,
Виведь, виведь танець, танець по нїмецький.
Йа наломи лому, сухого деревця,
Йа навари борщу. А у тому борщі
Йа сухая жаба. Хтож його буде їв?

Деякі такі пісні поправляв сам видавець, що і зазначив в текстї. Трудно одначе все так поправити, особливо коли нема варіянтів поправлюваних пісень; тодї поправка зовсїм довільна, та тратить свою вартість. Очевидно видавцеви не можна робити з того закиду, бо він давав те, що йому прислано. Але збірник мусить тратити тим більше на вартости, чим більше подибаєть ся в ньому таких похибок.

Треба ще зауважати, що в збірнику подибують ся також пісні ненароднього походженя і то двоякого роду, духовні і сьвітські. Перші, названі видавцем „псальмами“, співають ся найчастїйше в піст; авторами їх були переважно незвісні поети, правдоподібно монахи; первовзори їх надруковані по Богогласниках; тут прибрали вони вид більше народнїй, хоч богато полишало ся по них церковно-славянських форм. Другі — утворені новійшими поетами вже в нашому віцї, через популярні сьпі-

ванники дістали ся між нарід, а звідти знов до етноґрафічних збірників (такі пісні як N. 320—322 попали просто до збірника з теки поета, що помістив їх між піснями, записаними з уст народа); нпр. N. 434—5, 482, 1477 і и. Такі пісні здалоб ся усе зазначувати, що вони не народнього походженя.

Трафляють ся ще пісні — злипки поодиноких строф иньших пісень. Д. Грінченко вказує на них в передмові і розбирає одну дуже докладно. Показало ся, що поодинокі її стихи приходять аж в 19 ріжних піснях, хоч порівнанє переведене лише з одним V томом Чубинського. Я наведу тут також таку одну пісню, переписуючи її нашою правописю.

N. 144. Козак сирота.

Там де Ятнір (Ятріль) круто веть ся,
Де по камінях шумить,
Там дївчина — а як зветь ся,
Козак знає, та мовчить.

Ти дївчино, ти щаслива, в тебе батько мати є,
Рід багатий, гарна хата і в тій хатї всього є.
А я козак сиротина, люлька, шапка вся — родина,
Сїрий коник — тож мій брат, чисте поле — тож мій сват.

Козак зроду не знав пана,
Він родив ся на степах;
Птахом став із чоловіка,
Бо ріс в кінських стременах.

Перша строфка сеї пісні виймлена з пісні Бог. Залєского „Там де Татран круто веть ся.“ Друга строфка, подвійна, виймлена з пісні „Там на горі крута вежа“. Третя строфка виймлена з пісні Т. Падури: „Козак пана не знав з віка“. Остало ще дві строфки, яких я тут не виписую; і вони виймлені з якоїсь пісні, правдоподібно Падури, хоч первовзору їх я на разї не найшов. Так отже маємо злипок чотирох штучних пісень, що став одною народньою піснею. Будь що будь то цікава поява — хоч може не дуже бажана.

Так представляєть ся новий збірник д. Грінченка. Хто знає, які технічні трудности заходять при укладаню і друкованю подібної книжки, той зможе докладно оцінити працю д. видавця. Я скажу від себе тілько, що вона велика. Щож до самого збірника, то хоч в ньому подибують ся хиби, які я вказав висше, збірник про те має свою вартість і буде мати і задля самих пісень, особливож нових, і задля паралєль і показчика. Д. Грінченко прислужив ся дуже нашій етноґрафії виданєм його, тому й належить ся йому від нас за нього подяка.

В. Гнатюк.